

Niet aan *dit* initiatief is het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie ontsproten maar aan een initiatief dat in bezet gebied was genomen.

Posthumus, in januari '42 door de bezetter ontslagen, had nadien allerlei clandestien circulerend materiaal laten verzamelen en medio '43 een memorie geschreven¹ waarin hij bepleit had, ten eerste, dat na de bevrijding de functie van 'directeur-generaal voor 's rijks oorlogsarchieven' (die had hij zichzelf toegedacht) zou worden ingesteld, welke functionaris met zijn dienst alle Duitse archieven en archieven van 'foute' instellingen en organisaties zou moeten verzamelen, en, ten tweede, dat een particuliere organisatie zou worden opgericht om in opdracht van de overheid tot publikaties over te gaan. 'Daarvoor zullen', schreef hij, 'in alle lagen der bevolking en in alle delen des lands vele maanden lang de gegevens verzameld moeten worden, in het bijzonder die welke als mondelinge wetenschap bestaan' – evenwel zou voor 'enige onderwerpen' 'een officiële enquêtecommissie' moeten worden ingesteld: een commissie dus met wettelijke bevoegdheden. De particuliere organisatie zou van haar bevindingen 'in een geregeld verschijnende wekelijkse, soms tweewekelijkse, periodiek' verslag doen en in drie jaar klaar moeten zijn. Dat alles zag Posthumus 'als voorbereidend werk voor de wetenschappelijke publikatie over de geschiedenis van de bezettingstijd in al haar aspecten', welk werk hij wilde doen schrijven door 'een aantal vooraanstaande historici of historisch aangelegde personen (juristen, kerkhistorici enz.)'. Het moest in drie delen, elk van ca. 600 pagina's, verschijnen in een oplaag van 3 000 exemplaren maar daarnaast diende in een oplaag van 10 000 exemplaren een uit één deel bestaand populair werk uit te komen.

Voor zijn memorie vond Posthumus de instemming van een hoofdambtenaar die op een sleutelpositie zat: mr. J. K. van der Haagen, chef van de afdeling Oudheidkunde en Natuurbescherming van het departement van Opvoeding, Wetenschap en Cultuurbescherming (onder die afdeling ressorteerde o.m. het rijksarchiefwezen). De secretaris-generaal van dat departement, prof. dr. J. van Dam, was 'fout', van der Haagen was 'goed' – hij stimuleerde Posthumus om door te gaan en bracht hem in contact met van Dams voorganger, prof. dr. G. A. van Poelje, in de zomer van '40 door de bezetter ontslagen, van wie aangenomen mocht worden dat hij na de bevrijding weer secretaris-generaal zou worden. Posthumus had vele contacten in socialistische kringen – van Poelje ried

¹ Tekst: a.v., p. 32 e.v.